

KOULU MONIPALVELUKESKUKSEKSI -konseptin toteuttamissuunnitelma

Tässä on kuvattu malli ja toteuttamissuunnitelma, jolla maaseutukoulun toimintaa sekä koulurakennuksen käyttöastetta laajennetaan aktiiviseksi monipalvelukeskukseksi.

Monipalvelukeskuksen toimintaan voivat integroitua mukaan alueen kolmannen sektorin toimijoita (urheilu-, kulttuuri- ja harrastejärjestöt), maakunnan hyvinvointialueen toimintoja, marittayhdistyksen, 4H-yhdistyksen, metsästysseuran, vapaan sivistystyön ja elinkeinoelämän toimijoita. Toimintaan ovat tervetulleita mukaan luonnollisesti myös kaikki ns. neljännen sektorin toimijat eli kaikki halukkaat kuntalaiset.

Monipalvelukeskus lisää kunnan veto- ja pitovoimaa. Se on kunnalle myös strateginen etu, joka tarjoaa mahdollisuuden esimerkiksi Green City -toiminnan kehittämiseen ja sitä kautta uusien asukkaiden houuttelemiseen.

Monipalvelukeskuksen palvelujen tuottamisen tapojen kehittämisessä sekä palvelujen saavutettavuuden parantamisessa hyödynnetään uusia digitalisaation ja TVT-tekniikan mahdollisuuksia.

Monipalvelukeskuksen koulussa hyödynnetään ja kehitetään yhdysluokka- ja pienkoulupedagogiikkaa (multi-age ja multi-grade opetus). Pienten koulujen oppimis- ja kasvuympäristöt integroituvat käytännössä saumattomaksi kokonaisuudeksi moderniksi ja innovatiiviseksi kyläkoulupedagogiikaksi, tutkitusti erinomaisiksi ja arvokkaiksi oppimis- ja kasvuympäristöiksi.

Monipalvelukeskuksen toiminnan kehittämistä jatketaan toiminnan alettua niin, että se palvelee ajan myötä yhä paremmin alueen ihmisiä. Samalla tavoin kuin sekä kansallisissa että EU:n koheesiopolitiikan kehittämisinstrumenteissa, monipalvelukeskuksen toiminnan kehittämiseen liitetään mukaan ns. *älykkään sopeutumisen* näkökulma.

I Mallin ja toteuttamissuunnitelman luominen

Vaihe 1: Tarvekartoitus ja sidosryhmäanalyysi

- **Selvitetään alueen tarpeet:** Mitä palveluita alueella tarvitaan? Onko esimerkiksi puutetta terveyspalveluista, vanhusten palveluista, nuorisotiloista tai harrastusmahdollisuuksista?
- **Kartoitetaan sidosryhmät:** Ketkä ovat kiinnostuneita monipalvelukeskuksesta? Keitä ovat potentiaaliset käyttäjät, yhteistyökumppanit ja rahoittajat?
- **Haastatellaan asukkaita ja sidosryhmiä:** Kerätään tietoa heidän tarpeistaan ja toiveistaan. Järjestetään esimerkiksi asukasiloja, kyselyitä ja työpajoja.

Vaihe 2: Monipalvelukeskuksen konseptin määrittely

- **Määritellään monipalvelukeskuksen visio ja tavoitteet:** Mikä on monipalvelukeskuksen tarkoitus? Mitä palveluita se tarjoaa? Kenelle se on suunnattu?
- **Valitaan palvelut:** Mitkä palvelut ovat olennaisia alueen asukkaiden tarpeiden kannalta? Onko palveluita, joita voitaisiin yhdistää tai tuottaa yhdessä? Palveluita voidaan myöhemmin helposti lisätä tarpeen mukaan.
- **Määritellään tilat:** Millaisia tiloja monipalvelukeskus tarjoaa ja mitä kenties tarvitaan lisää? Tarvitaanko esimerkiksi terveydenhoitotiloja, kokoustiloja, nuorisotiloja, liikuntatiloja tai keittiötiloja?

Vaihe 3: Yhteistyökumppaneiden hankkiminen

- **Keskustellaan alueen kolmannen sektorin toimijoiden ja muiden mahdollisesti mukaan haluavien tahojen kanssa:** Martat, 4H-yhdistys ja metsästysseura ovat hyviä esimerkkejä potentiaalisista yhteistyökumppaneista.
- **Voidaan neuvotella yhteistyösopimuksista:** Sovitaan, mitä palveluita kukin toimija tarjoaa, miten tiloja käytetään ja miten kustannukset jaetaan.
- **Ollaan yhteydessä hyvinvointialueeseen:** Selvitetään, mitä toimintoja hyvinvointialue voisi tuoda monipalvelukeskukseen.

Vaihe 4: Rahoituksen hankkiminen

- **Selvitetään rahoitusvaihtoehdot:** Onko saatavilla esimerkiksi EU-rahoitusta, valtionavustuksia tai kuntarahoitusta?
- **Laaditaan rahoitussuunnitelma:** Miten monipalvelukeskuksen toiminta ja ylläpito rahoitetaan?

Vaihe 5: Toteutus

- **Laaditaan lopullinen toteutussuunnitelma:** Miten koulu voidaan muuttaa monipalvelukeskukseksi? Miten palvelut käynnistetään?
- **Aikataulutus:** Milloin monipalvelukeskuksen on tarkoitus aloittaa toimintansa?
- **Viesti suunnitelmista:** Tiedotetaan asukkaita ja sidosryhmiä monipalvelukeskuksen suunnitelmista ja toteutuksesta.

Esimerkki monipalvelukeskuksen toiminnoista (Huom. normaalin perusopetustoiminnan lisäksi)

- **Varhaiskasvatustoiminta sekä erilaiset innovatiiviset päivähoito- ja leikkiuistomallin sovellukset**
- **Terveydenhoitopalvelut:** Esimerkiksi lääkärin vastaanotto, fysioterapia, neuvola.
- **Vanhusten palvelut:** Esimerkiksi päivätoiminta, ateriapalvelu, kotihoito.
- **Nuorisotoiminta:** Esimerkiksi nuorisotilat, kerhot, leirit.
- **Harrastusmahdollisuudet:** Esimerkiksi liikuntatilat, kuntosali, kokoustilat.
- **Marttojen toiminta:** Esimerkiksi ruokakurssit, puutarhaneuvonta, käsitöiden opetus.
- **4H-yhdistyksen toiminta:** Esimerkiksi eläinkerhot, luontoretket, yrittäjyyskoulutus.
- **Metsästysseuran toiminta:** Esimerkiksi metsästyskurssit, riistanhoito, luontopolut.

II Monipalvelukeskuksen toiminnan suunnitteluun, käynnistämiseen, kehittämiseen ja ylläpitoon voi olla useita hyviä vaihtoehtoja:

1. Perustetaan kannatusyhdistys:

- **Toiminta:** Kannatusyhdistys olisi erinomainen vaihtoehto. Se voisi olla paikallinen, voittoa tavoittelematon yhdistys, jonka tarkoituksena on edistää monipalvelukeskuksen toimintaa ja kehittämistä. Yhdistys voisi vastata monipalvelukeskuksen hallinnosta, varainhankinnasta, markkinoinnista ja yhteistyöstä eri toimijoiden kanssa.
- **Jäsenet:** Kannatusyhdistykseen kannattaa ottaa mukaan monipuolinen joukko jäseniä, jotka edustavat eri sidosryhmiä. Jäseniä voisivat olla esimerkiksi:
 - ✓ Paikalliset asukkaat
 - ✓ Koulun edustajat (oppilaat, henkilökunta ja rehtori)
 - ✓ Kunnan edustajat
 - ✓ Kolmannen sektorin toimijat (Martat, 4H, metsästysseura jne.)
 - ✓ Hyvinvointialueen edustajat
 - ✓ Yrittäjät
 - ✓ Muut kiinnostuneet

2. Kunnan alainen toimielin:

- **Toiminta:** Kunta voisi perustaa monipalvelukeskukselle oman toimielimen, joka vastaisi sen toiminnasta ja kehittämisestä. Tämä voisi olla esimerkiksi työryhmä.
- **Jäsenet:** Jos toimintaa pyöritetään kunnan alaisessa toimielimessä, olisi tärkeää olla monipuolinen edustus eri sidosryhmistä.

3. Yhteistyömalli useiden toimijoiden kesken:

- **Toiminta:** Monipalvelukeskuksen toiminta voitaisiin toteuttaa myös useiden eri toimijoiden yhteistyönä. Tällöin jokainen toimija vastaisi omasta osa-alueestaan.

- **Roolit:** Esimerkiksi kunta voisi vastata tiloista, hyvinvointialue terveystalouksista, kolmas sektori harrastustoiminnasta ja niin edelleen.

4. Koulun oppilaiden, henkilökunnan ja kunnan opetustoimen johdon rooli ja sitouttaminen:

- **Oppilaat:** Oppilaat ovat tärkeä osa monipalvelukeskusta. Heidät kannattaa ottaa mukaan suunnitteluun ja toteutukseen esimerkiksi järjestämällä heille kyselyitä, työpajoja ja ideointitilaisuuksia. Oppilaat voivat myös olla mukana monipalvelukeskuksen toiminnassa esimerkiksi vapaaehtoisina tai kerhojen vetäjinä.
- **Henkilökunta:** Koulun henkilökunta on avainasemassa monipalvelukeskuksen onnistumisessa. Heidän asiantuntemustaan ja osaamistaan kannattaa hyödyntää suunnittelussa ja toteutuksessa. Henkilökunta voi myös olla mukana monipalvelukeskuksen toiminnassa esimerkiksi ohjaajina tai kouluttajina.
- **Opetustoimen johto:** Kunnan opetustoimen johdon tuki on tärkeää monipalvelukeskuksen toteutumiselle. Heidän tulee olla tietoisia hankkeesta ja sitoutua siihen. Opetustoimen johto voi myös auttaa monipalvelukeskuksen rahoituksen hankkimisessa ja yhteistyön luomisessa muiden toimijoiden kanssa.

III Monipalvelukeskuksen koulussa hyödynnetään ja kehitetään yhdysluokka- ja pienkoulupedagogiikkaa

Opettajien pedagoginen osaaminen, täydennyskoulutus, teknologian hyödyntäminen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen ovat avainasemassa koulun kehittämisessä. Yhdysluokkapedagogiikka vastaa tulevaisuuden tarpeisiin joustavuudellaan ja kyvyllään tukea oppilaiden osaamista, hyvinvointia ja sosiaalisia valmiuksia. Tutkimusten mukaan, verrattaessa yhdysluokkaopetusta vuosiluokkaopetukseen, yhdysluokkaopetus tukee paremmin yhteisöllisyyden, vertaisoppimisen sekä oppilaiden omatoimisuuden kehittymistä.

Koulun kasvatus- ja opetustoiminnan kehittämistä voidaan tehdä yhteistyössä yliopiston soveltavan kasvatustieteen asiantuntijoiden ja opettajakoulutuslaitoksen kanssa esimerkiksi tutkimus- ja kehittämistoiminnan, täydennyskoulutus- ja mentorointiohjelmien sekä harjoittelupaikkatoiminnan kautta.

Turvallinen lähikoulu on erinomainen kilpailuvaltti uusien asukkaiden houkuttelemiseksi kuntaan. Koulun profiilia vahvistetaan: monipalvelukeskus ja kunta markkinoivat kyläkoulua yhteisöllisenä ja yksilöllisenä oppimisympäristönä, jota kautta se houkuttelee perheitä sekä lisää alueen ja kunnan elinvoimaa.

IV Koulu monipalvelukeskukseksi -malli kannattaa integroida ja sisällyttää kunnan ja hyvinvointialueen strategiaan suunnitelmiin ja dokumentteihin

Koulu monipalvelukeskukseksi -mallin integroiminen kunnan ja hyvinvointialueen strategiaan suunnitelmiin ja dokumentteihin on tärkeää hankkeen onnistumisen kannalta. Se varmistaa, että hanke saa tarvittavan poliittisen tuen, resurssit ja että se on linjassa muiden alueen kehittämistavoitteiden kanssa.

Kunnan strategiset suunnitelmat ja dokumentit:

- **Kuntastrategia:** Kuntastrategia on kunnan yleinen suunnittelun ja päätöksenteon perusta. Siinä määritellään kunnan pitkän aikavälin tavoitteet ja painopistealueet. "Koulu monipalvelukeskukseksi" -malli kannattaa sisällyttää kuntastrategiaan, jos se tukee kunnan tavoitteita esimerkiksi palveluiden

saatavuuden parantamisessa, asukkaiden hyvinvoinnin lisäämisessä tai alueen elinvoimaisuuden kehittämisessä.

- **Maankäyttösuunnitelma:** Maankäyttösuunnitelma ohjaa kunnan maankäyttöä ja rakentamista. Jos "koulu monipalvelukeskukseksi" -mallin toteuttaminen edellyttää esimerkiksi uusia tiloja tai muutoksia olemassa oleviin tiloihin, se tulee ottaa huomioon maankäyttösuunnitelmassa.
- **Palveluverkkosuunnitelma:** Palveluverkkosuunnitelma määrittelee kunnan tarjoamien palveluiden järjestämisen periaatteet ja palvelupisteiden sijainnin. "Koulu monipalvelukeskukseksi" -malli voi olla osa palveluverkkosuunnitelmaa, jos se tarjoaa palveluita, joita kunta muutoin joutuisi järjestämään.
- **Hyvinvointisuunnitelma:** Hyvinvointisuunnitelma on kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävä suunnitelma. "Koulu monipalvelukeskukseksi" -malli voi tukea hyvinvointisuunnitelman tavoitteita esimerkiksi tarjoamalla liikunta- ja harrastusmahdollisuuksia, edistämällä yhteisöllisyyttä tai tarjoamalla terveysneuvontaa.
- **Investointisuunnitelma:** Investointisuunnitelma sisältää tiedot kunnan suunnittelemissa investoinneista. Jos "koulu monipalvelukeskukseksi" -mallin toteuttaminen edellyttää investointeja, ne tulee sisällyttää investointisuunnitelmaan.

Hyvinvointialueen strategiset suunnitelmat:

- **Hyvinvointialueen strategia:** Hyvinvointialueen strategia määrittelee alueen terveydenhuollon, sosiaalihuollon ja muiden hyvinvointipalveluiden tavoitteet ja painopistealueet. "Koulu monipalvelukeskukseksi" -malli kannattaa sisällyttää hyvinvointialueen strategiaan, jos se tukee alueen tavoitteita esimerkiksi palveluiden saatavuuden parantamisessa, ennaltaehkäisevässä työssä tai monipalveluisuuden edistämässä.
- **Palveluverkkosuunnitelma:** Hyvinvointialueen palveluverkkosuunnitelma määrittelee alueen tarjoamien hyvinvointipalveluiden järjestämisen periaatteet ja palvelupisteiden sijainnin. "Koulu monipalvelukeskukseksi" -malli voi olla osa palveluverkkosuunnitelmaa, jos se tarjoaa palveluita, joita hyvinvointialue muutoin joutuisi järjestämään.
- **Hyvinvointialueen investointisuunnitelma:** Investointisuunnitelma sisältää tiedot hyvinvointialueen suunnittelemissa investoinneista. Jos "koulu monipalvelukeskukseksi" -mallin toteuttaminen edellyttää investointeja, ne tulee sisällyttää investointisuunnitelmaan.

"Koulu monipalvelukeskukseksi" -ajatuksen virittelijöinä ja mallin viemistä käytännön toteutukseen pilottihankkeen kautta ovat olleet ideoimassa professori emeritus Paavo Pelkonen (paavo.pelkonen@uef.fi), piispa emeritus Wille Riekkinen (wille.riekkinen@gmail.com), professori emeritus Reijo E. Heinonen (reijo.heinonen@jippii.com) ja opetustoimen ylitarkastaja emeritus Kari Lehtola (kari.sivistys@gmail.com).

Lisäksi "Koulu monipalvelukeskukseksi" -hankkeeseen on integroitu mukaan Itä-Suomen yliopiston harjoittelukoulun "Monipaikkaopetus laadukkaana perusopetuksen arjeksi" -kehityshanke. Tämän hankkeen vastuhenkilöt lehtori Jaakko Väisänen (jaakko.vaisanen@uef.fi) ja dosentti Lasse Eronen (lasse.eronen@uef.fi) kuuluvat samalla myös "Koulu monipalvelukeskukseksi" ohjausryhmään.

Tämän toimintasuunnitelman ja mallin on laatinut Kari Lehtola.

